

ASOSIY VA MAYDA DETALLARI ANDOZASINI TEXNIK TALABLARGA MUVOFIQ TAYYORLASH

Fazliddinova Saidaxon Baxriddinovna

Fargʻona viloyati Quva tuman

kasb-hunar maktabi tikuvchilik fanlari oʻqituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada model eskiziga asosan asosiy va mayda detallari andozasini texnik talablarga muvofiq tayyorlash, asosiy andozlardan foydalanib hosila va yordamchi andozalarini tayyorlash, andozalarni rasmiylashtirishning texnik talablari yoritilgan.

Kalit soʻzlar: konstruktorlik, asosiy andozalar, hosila andozalar, astar, old, ort, yeng, qotirma, yordamchi andozalar, izma, choʻntak, etak, avra, model konstruksiya chizmasi, tanda ip yoʻnalishi, texnik shartlar, spesifikasiya, assortimenti.

Detallar andozalarining chizmasi bu ularning konstruksiyasini, shakli va oʻlchamlarini, ishlov berish hamda bichishdagi texnik shartlarini ifodalaydigan texnik hujjatdir. Andozalarning chizmasi buyumni tuzuvchi barcha detallarga, konstruktorlik hujjatlarning yagona sistemasi talablariga muvofiq tayyorlanadi .

Kiyim detallari andozalarining chizmasi konstruksiyaning model xususiyatlari kiritilgan texnik chizma asosida tavsiya qilingan materiallar xususiyatlari haqidagi va ularga texnologik ishlov berish usullari toʻgʻrisidagi maʼlumotlar yordamida tuziladi. Andozalar chizmasi quyidagi ketma-ketlikda bajariladi:

- konstruksiya chizmasi batafsil tekshiriladi;
- chizmaga gazlamaning kirishuvchanligi bilan bogʻliq aniqliklar kiritiladi;
- detallar chizmasining nusxalari boshqa qogʻozga tushiriladi;
- asosiy detallar andozalarining ishchi chizmasi quriladi;
- hosila va yordamchi andozalarning ishchi chizmalari quriladi;
- ishlab chiqarishda foydalanishga moʻjallangan andozalar chizmasidan andozalar shablonlari tayyorlanadi.

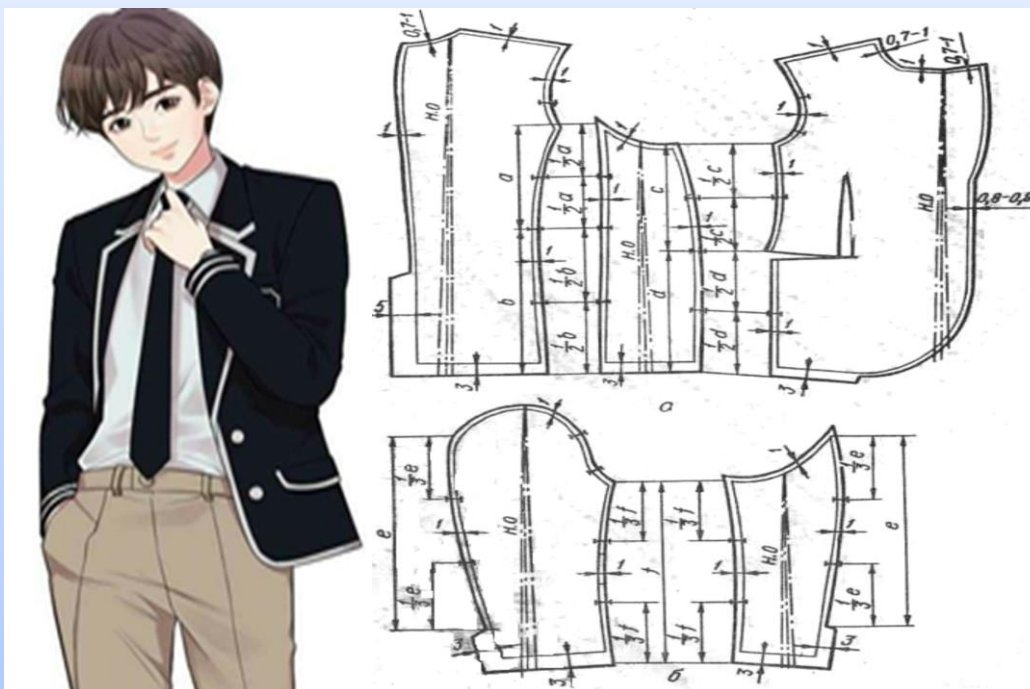
Qayd etilgan ketma-ketlik quyidagi tartibda amalga oshiriladi. Konstruksiya chizmasini tekshirish maqsadida old va orqa boʻlaklar, qirqma yon boʻlak, yenglar, ostki yoqa singari asosiy detallarning nusxasi maxsus moslama yordamida chizmadan qalin qogʻozga koʻchiriladi va qirqib olinadi. Qirqib olingan andozalar shablonida koʻkrak, bel, boʻksa chiziqlari, old oʻtar chizigʻi, vitachkalar, choʻntaklar chizigʻi va boshqa asosiy konstruktiv chiziqlar belgilanadi.

Andozalar shablони yordamida konstruksiya chizmasida birlashtiriladigan qirqimlarning tengligi, konstruktiv qirqimlar tutashmalari, nazorat kertiklar joylarining detallarda oʻzaro mosligi tekshiriladi

Andozalar chizmasi bir millimetrgacha aniqlikda 1:1 masshtabda quriladi. Konstruktorlik hujjatlar yagona sistemasi talablariga ko'ra detallar chizmasida kiyim o'lchamlarini batafsil xarakterlaydigan minimal o'lchamlar soni keltiriladi.

Hamma detallarda bichishning texnik talablariga javob beradigan tanda ipining yo'nalishi va tanda ipidan me'yorlar bo'yicha ruxsat etilgan og'ishlar hamda nazorat kertiklari belgilanadi.

Hosila va yordamchi andozalar chizmasini ishlash asoslari.

O'g'il bolalar pidjagi va uning asosiy andoza chizmasi

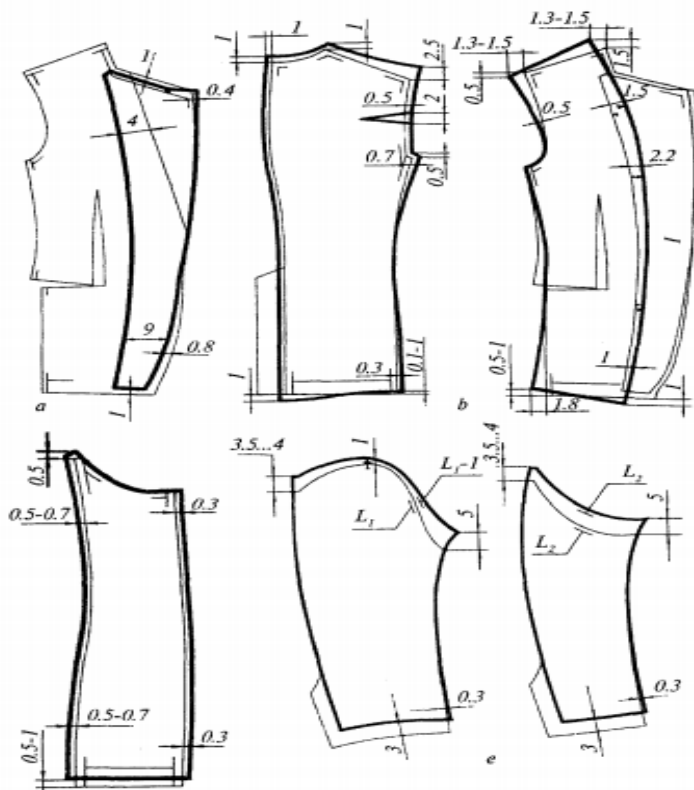
Asosiy detallar andozalarining chizmasidan tayyorlanadigan detallar andozasi hosila andozalar deyiladi. Hosila andozalar yordamida tikuv buyumlari konstruktiv-dekorativ elementlar bilan bezatiladi, qirqimlarga muayyan ishlov beriladi, detallar konturlari aniqlanadi. Ular buyum shaklining barqarorligini ta'minlash jarayonida qo'llaniladi. Shu bois hosila andozalarning o'lchamlari va shakli asosiy andozalar shakli bilan bog'liq holda quriladi.

Hosila andozalar tayyorlash asoslari bo'yicha qo'yidagicha farqlanadi:

asosiy materiallardan bichiladigan detallar-bort adipi, ustki yoqa, cho'ntak qopqoqlari, adipi va ko'rinmasi; astar detallarining andozalari-old va orqa bo'jklari, yeng, shimning old bo'laklari astari; qotirma materiallardan-bort qotirmasi, yelka qismiga qo'shimcha qotirma detali;

qavatlovchi qotirma materialdan- old bo'lak qotirmasi, orqa bo'lak etagi va yeng o'mizining qotirmasi, qirqma, yon bo'lak o'mizi hamda etagiga, yenglar uchiga, ostki va ustki yoqalar hamda bort adipining qotirmalari.

Hosila andozalar chizmasi asosiy andozalar ishchi chizmasi asosida quriladi (1-rasm). Ayni holda asosiy detallarning texnologik ishlov usullari hisobga linadi. Hosila andozalarning kontur chiziqlari va texnologik qo'shimchalarning qiymati ishlov usullariga bog'liq.

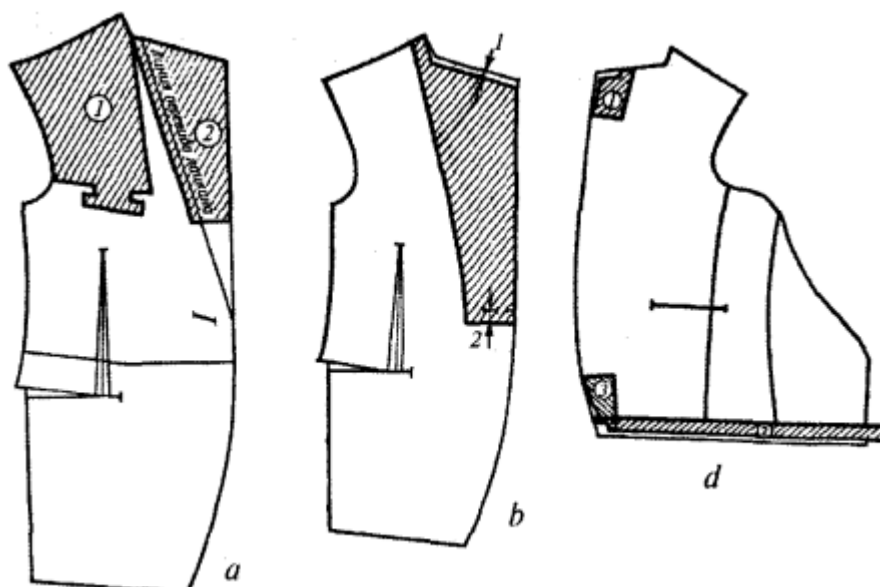
1-rasm. O'g'il bolalar pidjagiga doir hosila andozalarni qurish sxemalari:
a — bort adipi; b, d, e — astar detallari.

Astarbop va qotirma materiallarda shaklning hajmiyligi faqat vitachka hamda qirqimlar kabi konstruktiv vositalar orqali amalga oshiriladi.

Yordamchi andozalar detallarning bo'rli kontur chiziqlarini o'tkazishda va detallar qirqimlarini aniqlashda qo'llanadi [69].

Bo'rli chiziqlar detallarda choklar, qaviqlar o'tkaziladigan jarayonlari hamda boshqa detallarni qo'yib birlashtirish joylarini, vitachka va taxlamlarni, ya'ni detal konturining ichidagi chiziqlarni belgilashda ishlatiladi.

Qirqimlarni aniqlashda ishlatiladigan yordamchi andozalardan bort chetlarini, buyum etagini hamda ostki yoqa shaklini, ya'ni tashqi konturlarni aniqlab qirqishda foydalaniladi (2-rasm).

2-rasm. Yordamchi andozalarni qurish sxemasi.

Yordamchi andozalar asosiy va hosila detallar andozalari asosida quriladi. Ularning chizmalari standart talablariga ko‘ra tuziladi.

Tikuvchilik sanoatida ishchi chizmalar asosida, etalon andozalar va ishchi andozalar tayyorlanadi. Etalon andozalar andozalarning ishchi chizmasiga aynan muvofiq bo‘lishi kerak. Ular eksperimental sexda saqlanib ishchi andozalarni nazorat qilishda ishlatiladi. Etalon andozalarning sifati o‘z vaqtida, o‘lchamlar jadvali yoki ishchi chizma bilan solishtirib turiladi.

Asosiy detallarning ishchi andozalari bevosita ishlab chiqarish jarayonida bo‘rlama tuzish, bichiqnlarni qirqish va detallar konturlarini aniqlash uchun ishlatiladi. Asosiy, ishchi va yordamchi andozalar 0,87—1,62 mm qalinlikdagi pressshpan kartonidan tayyorlanadi.

Andozalarni rasmiylashtirishning texnik talablari.

Asosiy, hosila, etalon andozalarda, ishchi andozalarda detallarni bichish va ularga texnologik ishlov berishga oid texnik talablar to‘g‘risida ma‘lumot belgilari qo‘yiladi.

Detallar andozalarida quyidagi ketma-ketlikda markirovka ma‘lumotlari keltiriladi:

- andozalar nomi (etalon yoki original); tikuv buyumining nomi;
- model raqami;
- andozalar vazifasi (asosiy, hosila, yordamchi va h.k.);
- detal nomi;
- tikuv buyumining razmeri (bo‘y, ko‘krak aylanasi, bel yoki bo‘ksa aylanasi), sm;
- model tavsiya qilingan bo‘y va razmer chegaralari, masalan (158-170)- (88-100);

- konstruktiv asosining raqami;
- konstruktorning familiyasi va imzosi;
- ishlab chiqarilgan sana;
- tekshirgan katta yoki bosh konstruktorning imzosi, sana.

Original va etalon andozalarda quyidagi joylarining o'lchash chiziqlari belgilanadi: "ko'krak kengligi" o'lcham chizig'ida old bo'lak kengligi; "orqa kengligi" sathida orqa bo'lak kengligi; o'miz chuqurligi sathida buyumning kengligi; bel, bo'ksa, etak chiziqlarida old va orqa bo'laklar kengligi. Yeng andozalarida yeng qiyamasining balandligi, tirsak va yeng uchi chiziqlari ko'rsatiladi.

Original, etalon va ishchi andozalar asosiy detallarining birida buyum komplektini tuzuvchi barcha andozalarning ro'yxati detallar spesifikasiyasi keltiriladi. Andozalarda quyidagi belgilar ko'rsatiladi: tanda ipining yo'nalishi; tanda ipining yo'nalishida yo'l qo'yilgan og'ish chiziqlari; tarmoq standartlariga binoan detallar uloqlarining yo'l qo'yilgan joyi va kengligi; detallarni birlashtirishda ishlatiladigan nazorat kertiklari.

Etalon va ishchi andozalar komplektining barcha detallari chetidan 1 mm masofada har 8-10 sm da tam'alanadi. Kam o'zgaradigan buyumlar assortimentiga doir (masalan, maxsus kiyim va h.k.) ishchi andozalar eksperimental sexda aqlanadigan etalon andozalar va o'lchamlar jadvali bilan har oyda bir marta solishtirib tekshiriladi. Etalon andozalar esa andozalar ishchi chizmasi bilan har uch oyda bir marta solishtirib tekshiriladi.

Quyida andoza turlarini toifalash jadvali asosida tahlil qilamiz:

Toifalash jadvali

T/r	Andoza nomi	Andozalarning vazifasi.	Andoza tayyorlanadigan material turi	Andozani tayyorlanishi
1	Asosiy andozalar	Kiyimning oldi, orqasi, yenglari, yon chiziq'larga qo'shib qo'shib beriladigan chok haqlari ko'rsatiladi.	0,87-1,62 mm qalinlikdagi pressshpan kartondan tayyorlanadi	Kiyim loyiha chizmasi bo'yicha tayyorlanadi.
2	Hosila andozalar	Bort, adip astar detallari bichiladi	0,87-1,62 mm qalinlikdagi pressshpan kartondan tayyorlanadi	Ishchi andoza asosida quriladi.

3	Yordamchi andozalar	Kiyimning qaytarib bukish chiziqlari, kesib tashlanadigan joylari, cho'ntaklar, izmalar, tugmalar va h.k o'rinlarini belgilash uchun xizmat qiladi.	0,87-1,62 mm qalinlikdagi pressshpan kartondan tayyorlanadi	Asosiy va hosila detallari andozasi asosida quriladi
---	---------------------	---	---	--

Foydalangan adabiyotlar:

1.Lyudmila Vladimirovna Golish, Dilfuza Mirakbarovna Fayzullaeva. Pedagogik texnologiyalarni loyihalashtirish va rejalashtirish: O'quv– uslubiy qo'llanma.- T.: Iqtisodiyot, 2010N.N. Azizxujaeva. Pedagogik texnologiya va pedagogik maxorat. T. 2003y.

2.Mamedov K. va b. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. T. 2003y.

3. Q.M.Abdullayeva, Tikuvchilik buyumlarini loyihalash va modellashtirish asoslari, O'zbekiston yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti, Toshkent-2006.

4. Xolida Xafizovna Kamilova, Nure Kayumovna Xamrayeva, Tikuv buyumlarini konstruk-siyalash, Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi Toshkent-2011